

Musiqqa maktablari bilan umumiy oʻrta taʼlim tizimida musiqiy-pedagogik hamkorlikni rivojlantirish imkoniyatlari

Sadoqat Samatovna Ashurova
Buxoro psixologiya va xorijiy tillar instituti

Annotatsiya: Oʻzbekistonning milliy musiqiy anʼanalarini saqlab qolish va targʻib etish, xalq qoʻshiqlari, maqom va anʼanaviy ijrochilik uslublari adabiyotlarda keng koʻrib chiqilgan. Bu borada xalq madaniyatini oʻquv dasturlariga integratsiyalash orqali milliy qadriyatlarni yosh avlodga yetkazish masalalari yoritilgan. Innovatsion texnologiyalar va qoʻshma loyihalar orqali oʻquvchilarning ijodiy salohiyatini oshirish, taʼlim jarayonini interaktiv va samarali qilish imkoniyati mavjud. Oʻquvchilarning musiqiy taʼlimini yanada boyitish maqsadida sanʼat maktablari va umumtaʼlim maktablari oʻrtasida almashinuv dasturlarini joriy etish muhimdir. Bunday dasturlar orqali oʻquvchilar turli muhitlarda taʼlim olib, ijodiy rivojlanishlariga koʻmaklashuvchi tajriba orttiradilar.

Kalit soʻzlar: musiqiy taʼlim, dastur, milliy musiqiy anʼanalar, ijrochilik uslublari, xalq qoʻshiqlari, innovatsion texnologiyalar, qoʻshma loyihalar

Opportunities for developing musical and pedagogical cooperation in the general secondary education system with music schools

Sadokat Samatovna Ashurova
Bukhara Institute of Psychology and Foreign Languages

Abstract: The preservation and promotion of national musical traditions of Uzbekistan, folk songs, maqom and traditional performance styles have been widely discussed in the literature. In this regard, the issues of conveying national values to the younger generation through the integration of folk culture into educational programs are highlighted. There is an opportunity to increase the creative potential of students through innovative technologies and joint projects, to make the educational process interactive and effective. In order to further enrich the musical education of students, it is important to introduce exchange programs between art schools and general schools. Through such programs, students learn in diverse environments and gain experience that supports their creative development.

Keywords: music education, program, national musical traditions, performance styles, folk songs, innovative technologies, joint projects

O'zbekiston ta'lim tizimida san'at va madaniyatning, jumladan, musiqa ta'limining o'rni beqiyosdir. Musiqa inson ma'naviyatini yuksaltirish, estetik didini shakllantirish hamda uning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Umumiy o'rta ta'lim muassasalari va musiqa maktablari o'rtasidagi musiqiy-pedagogik hamkorlikni rivojlantirish nafaqat o'quvchilarning musiqiy savodxonligini oshirish, balki ularning ijtimoiy faolligini ham mustahkamlash imkonini beradi.

Musiqiy-pedagogik hamkorlikning mohiyati va ahamiyati quyidagicha:

musiqa ta'limi har bir yosh bolada ijodiy fikrlash, musiqani anglash va uni to'g'ri baholash ko'nikmalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa darslari asosiy fanlardan biri sifatida o'tiladi, biroq ko'plab hollarda bu darslar o'quvchilarning chuqur musiqiy bilim olishiga yetarlicha ta'sir ko'rsatmaydi. Shu sababli, maxsus musiqa maktablari bilan hamkorlik qilish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

- O'quvchilarning musiqiy saviyasini oshirish;
- Ijodiy qobiliyatlarini aniqlash va rivojlantirish;
- Musiqa san'atiga qiziqish uyg'otish;
- O'zbek milliy musiqasi va jahon musiqiy merosiga hurmat uyg'otish.

Hamkorlik yo'nalishlari

Umumiy ta'lim maktablari va musiqa maktablari o'rtasidagi hamkorlik quyidagi asosiy yo'nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

1. O'quv-uslubiy hamkorlik

- Musiqa o'qituvchilari o'rtasida tajriba almashish;
- Qo'shma dars mashg'ulotlarini tashkil etish;
- Musiqa fanidan ilg'or metodikalarni joriy etish.

2. Ijodiy loyihalar va tadbirlar

- Umumiy o'rta ta'lim maktablarida konsertlar va tanlovlar tashkil etish;
- O'quvchilar o'rtasida ijodiy musobaqalar o'tkazish;
- Musiqa festival va kechalarida ishtirok etish.

3. O'quvchilar bilan individual ishlash

- Iqtidorli bolalarni aniqlash va rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish;
- Musiqa maktablarida maxsus to'garaklar tashkil qilish;
- Musiqiy asboblarni chalish bo'yicha mahorat darslari o'tkazish.

4. Musiqa maktablari va umumta'lim maktablari o'rtasida integratsiyalashgan dasturlar ishlab chiqish

◦ Musiqa ta'limining sifatini oshirishga qaratilgan maxsus qo'shma dasturlarni ishlab chiqish;

- Musiqiy tarbiyaga oid seminar va treninglar tashkil etish.

Hamkorlikning ijobiy natijalari

Musiqqa maktablari va umumiy o'rta ta'lim muassasalari o'rtasidagi musiqiy-pedagogik hamkorlik quyidagi natijalarga olib kelishi mumkin:

- O'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalari ortadi;
- Yosh avlodning madaniy saviyasi oshadi;
- Musiqiy tafakkur va did rivojlanadi;
- O'zbek milliy musiqasi va an'alariga bo'lgan qiziqish kuchayadi;
- Iqtidorli bolalar aniqlanib, ularning musiqiy yo'nalishda o'sishi uchun imkoniyat yaratiladi.

Musiqqa inson hayotida muhim o'rin tutadi. Uning yordamida inson hissiyotlarini ifoda etadi, ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi va madaniy merosni o'rganadi. O'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalari esa ularning musiqani tushunish, ijro etish va yaratish qobiliyatlariga bog'liq.

O'quvchilarning musiqiy bilimlari quyidagi asosiy jihatlaridan iborat:

1. Musiqqa nazariyasi - Notalarni o'qish, ritm va tovush balandligini anglash, musiqqa janrlari va shakllarini bilish.
2. Musiqqa tarixi - Turli davrlarga mansub kompozitorlar va ularning asarlari haqida ma'lumotga ega bo'lish.
3. Cholg'u bilimlari - Turli cholg'u asboblarni o'rganish va ularning tovushini farqlash.
4. Musiqiy adabiyot - Mashhur asarlar va ularning tahlili bilan tanishish.

Musiqqa nazariyasi - bu musiqqa elementlarini o'rganish, tushunish va tahlil qilish bilan shug'ullanadigan fan sohasi. U ohang, ritm, tonallik, harmoniyalar va musiqiy tuzilish kabi asosiy tushunchalarni o'z ichiga oladi. Musiqqa nazariyasi kompozitorlar, ijrochilar va musiqqa ixlosmandlari uchun muhim ahamiyatga ega bo'lib, musiqqa asarlarini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Musiqqa nazariyasining asosiy tushunchalari

Ohang - bu ketma-ket keluvchi tovushlarning uyg'unligi bo'lib, u biror musiqiy asarning asosiy elementlaridan biri hisoblanadi. Har bir tovush ma'lum bir balandlikka ega bo'lib, uni notalar orqali ifodalash mumkin. Masalan, do, re, mi, fa, sol, la, si kabi notalar musiqadagi asosiy tovush balandliklarini ifodalaydi.

Ritm - musiqqa davomida tovushlarning muayyan vaqt ichida joylashish tartibidir. Ritm musiqaning dinamikasini belgilaydi va harakat hissini yaratadi. O'lchov esa musiqadagi urishlarning tartibga solingan ko'rinishi bo'lib, u 2/4, 3/4, 4/4 kabi belgilarga ega bo'lishi mumkin.

Tonallik - musiqiy asarning asosiy tovush balandligi tizimi bo'lib, u ma'lum bir asosiy nota atrofida quriladi. Masalan, do major va la minor kabi tonalliklar musiqqa asarining ohangdorligini belgilaydi.

Gammalar esa ketma-ket joylashgan notalar majmuasidir. Masalan, major va minor gammalar keng tarqalgan.

Garmoniya - bir vaqtda yangraydigan bir nechta notalarning uyg'unligi bo'lib, musiqa ifodasiga boylik qo'shadi.

Akkordlar esa uch yoki undan ortiq notaning birgalikda yangrashidan hosil bo'ladi. Eng asosiy akkord turlari quyidagilardir:

- Major akkordlar - quvnoq va yorug' kayfiyat beradi.
- Minor akkordlar - g'amgin va chuqur hissiyot uyg'otadi.
- Septakkordlar - murakkabroq bo'lib, o'ziga xos ifoda kuchiga ega.

Dinamika - musiqaning baland yoki past yangrash darajasini belgilaydi. Masalan, piano (p) - past ovozda, forte (f) - baland ovozda ijro etilishini bildiradi. Tembr esa har bir cholg'u yoki ovozning o'ziga xos ohangiy xususiyatidir. Masalan, skripkaning tembri yumshoq va shirali bo'lsa, trubaning tembri kuchli va shiddatli bo'lishi mumkin.

Musiqa nazariyasi - har qanday musiqashunos yoki ijrochi uchun zarur bo'lgan bilimdir. U nafaqat musiqa asarlarini tushunish va tahlil qilishda, balki yangi musiqalarni yaratishda ham asosiy rol o'ynaydi. Musiqa elementlarini chuqur o'rganish orqali biz musiqani yanada boyroq va ta'sirchanroq ijro eta olamiz.

Musiqiy bilimlardan tashqari, o'quvchilarda quyidagi amaliy ko'nikmalar ham shakllanadi:

1. Ijro etish - Ovoz yoki cholg'u asboblari orqali musiqa asarlarini ijro qilish.
2. Eshitish qobiliyati - Musiqiy eshitish qobiliyatini rivojlantirish va tovush balandligi, ohang, ritmi aniqlash.
3. Kuylash - Xonandalik qobiliyatini rivojlantirish va notaga mos holda kuylash.
4. Kompozitsiya - O'z musiqiy asarlarini yaratish va improvizatsiya qilish.
5. Musiqani tahlil qilish - Musiqiy asarlarning tuzilishini va hissiy ta'sirini tushunish.

Musiqiy bilim va ko'nikmalarning shakllanishi o'quvchilarning umumiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Bu nafaqat ularning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi, balki axloqiy va estetik qarashlarini ham shakllantiradi. Shu sababli, maktablarda musiqa ta'limiga e'tibor qaratish muhimdir.

Xulosa qilib aytganda, umumiy o'rta ta'lim maktablari va musiqa maktablari o'rtasidagi musiqiy-pedagogik hamkorlik o'quvchilarning ijodiy salohiyatini ochishda, ularning musiqaga bo'lgan qiziqishini oshirishda va milliy musiqa madaniyatini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Bu boradagi hamkorlikni yanada kuchaytirish uchun pedagoglar, ota-onalar va jamiyatning boshqa qatlamlari birgalikda harakat qilishi lozim. Ana shundagina yosh avlod musiqiy madaniyatni chuqur anglab, uni hayotining ajralmas qismiga aylantira oladi. o'quvchilarning musiqiy bilim va ko'nikmalari ularning badiiy didini, ijodiy qobiliyatlarini va madaniy merosni o'rganish jarayonini boyitadi.

Shu bois, har bir o'quvchi uchun musiqiy ta'limni rivojlantirish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. К.Б. Холиков. Диезли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари. Science and Education 3 (9), 416-421.
2. К.Б. Холиков. Бемолли мажор ва минор тоналлигини аниқлашнинг оптимал усуллари ва креативлиги. Science and Education 3 (10), 533-539.
3. К.Б. Холиков. Теоретические основы определения механических свойств музыкальных и шумовых звуков при динамических воздействиях.. Scenfific progress 2.
4. К.Б. Холиков. Место творческой составляющей личности преподавателя музыки и её роль в обучении детей общеобразовательной школе. Science and Education 3 (8), 145-150.
5. KB Kholikov. Harmony to voice exercise their role in the regulation of muscular activity in vocal music. Scopus, musical education., 705-709.
6. KB Kholikov. The content of a music lesson in a comprehensive school. Web of Sciense Magazine, 1052-1059.
7. KB Kholikov. Polyphonic forms of music based on traditional organizational principles. Web of Sciense Magazine, 375-379.
8. KB Kholikov. signs. The main elements of music, their formative action. Melody. Theme. Web of Sciense 2, 720-728.
9. KB Kholikov. The role of theory and application of information systems in the field of theory, harmony and polyphony of music. musical education - Web of Sciense, 1044-1051.
10. К.Б. Холиков. Область применения фугированных форм. Тройные и четверные фуги. Фугетта и Фугато. Scientific progress, 2.
11. К.Б. Холиков. Форма музыки, приводящие к структурной, драматургической и семантической многовариантности произведения. Журнал Scientific progress 2 (№ 4), 955-960.
12. К.Б. Холиков. Проблематика музыкальной эстетики как фактическая сторона повествования. Science and Education 3 (5), 1556-1561.
13. К.Б. Холиков. Проблема бытия традиционной музыки Узбекистана. Science and Education 3 (5), 1570-1576.
14. К.Б. Холиков. Отличие музыкальной культуры от музыкального искусства в контексте эстетика. Science and Education 3 (5), 1562-1569.
15. К.Б. Холиков. Пение по нотам с сопровождением и без него по классу сольфеджио в высших учебных заведениях. Science and Education 3 (5), 1326-1331.

16. К.Б. Холиков. Musical pedagogy and psychology. Bulletin of science and education. 99 (21-2), 58-61.
17. К.Б. Холиков. Значение эстетического образования и воспитания в общеобразовательной школе. Science and Education 3 (5), 1549-1555.
18. К.Б. Холиков. Эстетическое воспитание молодёжи школьного возраста в сфере музыки. Science and Education 3 (5), 1542-1548.
19. К.Б. Холиков. Methods of musical education through education in universities. musical education - Web of Science 3 (66), 57-60.
20. К.Б. Холиков. Роль педагогических принципов метода моделирования, синтеза знаний при моделировании музыкальных систем. Science and Education 3 (3), 1032-1037.
21. К.Б. Холиков. Музыка как релаксатор в работе мозга и ракурс ресурсов для решения музыкальных задач. Science and Education. 3 (3), 1026-1031.
22. К.Б. Холиков. Музыкальное образование и имитационное моделирование процесса обучения музыки. Science and Education 3 (3), 1020-1025.
23. К.Б. Холиков. Теоретические особенности формирования музыкальных представлений у детей школьного возраста. Scientific progress 2 (4), 96-101.
24. К.Б. Холиков. Необходимые знание в области проектирования обучения музыкальной культуры Узбекистана. Scientific progress 2 (6), 952-957.
25. К.Б. Холиков. Некоторые методические трудности, возникающие при написании общего решения диктанта по предмету сольфеджио. Scientific progress. 2 (№3), pp. 734-742.
26. К.Б. Холиков. К вопросу вокальной музыке об адресате поэтического дискурса хора. Scientific progress. 2 (№ 3), pp. 1087-1093.
27. К.Б. Холиков. Роль электронного учебно-методического комплекса в оптимизации музыкального обучение в общеобразовательной школе. Scientific progress 2 (4), 114-118.
28. К.Б. Холиков. Модульная музыкальная образовательная технология как важный фактор развития учебного процесса по теории музыки. Scientific progress 2 (4), 370-374.
29. К.Б. Холиков. Вокал, вокалист, вокализ. Ария, ариозо и ариетта. Science and Education 3 (2), 1188-1194.
30. К.Б. Холиков. Характерная черта голоса у детей, певческая деятельность. Science and Education 3 (2), 1195-1200.